

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7229

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK**

ГОДИНА 1

VOLUME I

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF LAW**

За издавачот:
Проф. д-р Стеван Алексоски

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Борис Крстев
Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Љупчо Сотироски
М-р Ана Никодиновска

Редакциски одбор

Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Јован Ананиев
М-р Ана Никодиновска

Главен уредник

Проф. д-р Стеван Алексоски

Одговорен уредник

Доц. д-р Јован Ананиев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип
Правен факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Boris Krstev, Ph.D.
Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Ljupčo Sotirovski, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Editorial staff

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Managing editor

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D

Editor in chief

Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of law
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

ПРЕДГОВОР

м-р Ана НИКОДИНОВСКА БИО-БИБЛИОГРАФИЈА НА ПРОФ. Д-Р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ	9
д-р Стеван АЛЕКСОСКИ НИСКАТА РЕЗИЛИЕНТНОСТ И КРИМИНОГЕНИТЕ ОСОБИНИ НА ЛИЧНОСТА НА МАЛОЛЕТНИТЕ ДЕЛИКВЕНТИ ВО РМ	25
д-р Јован АНАНИЕВ УЛОГАТА НА ПАРТИСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО ВНАТРЕПАРТИСКИТЕ АКТИВНОСТИ И ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА	49
д-р Војо БЕЛОВСКИ НАЧЕЛО НА НЕДИСКРИМИНАЦИЈА - ЗАБРАНА НА ДИСКРИМИНАЦИЈАТА	63
д-р Тодор ВИТЛАРОВ УЛОГАТА НА ЈАВНИОТ ОБВИНИТЕЛ ВО НОВИОТ НАЦРТ НА ЗАКОНОТ ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА	77
м-р Илија ГРУЕВСКИ СТРУКТУРАТА НА КАПИТАЛОТ КАКО ФАКТОР ВО ВРЕДНУВАЊЕТО НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И ИНВЕСТИЦИОНИТЕ ВЛОЖУВАЊА	87
м-р Олга ЃУРКОВА КАЗНЕНО-ПРАВНА УРЕДЕНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВО И ДИСТРИБУИРАЊЕ НА ДЕТСКА ПОРНОГРАФИЈА ПРЕКУ МАС - МЕДИУМИТЕ (СВЕТСКО И МАКЕДОНСКО ИСКУСТВО)	107
м-р Андон МАЈХОШЕВ БЕЗБЕДНОСТА И ЗДРАВЈЕТО НА РАБОТНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	129
м-р Наташа МАКСИМОВА, м-р Влатко Т. ЈОВАНОВСКИ, м-р Лимонка ЛАЗАРОВА КОМПЈУТЕРСКА И МРЕЖНА БЕЗБЕДНОСТ НА СИСТЕМИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДОКУМЕНТИ	147
д-р Елизабета МИТРЕВА, м-р Весна ПРОДАНОВСКА ПРОЕКТИРАЊЕ И ИМПЛЕМЕНТИРАЊЕ НА TQM СИСТЕМОТ ПРЕКУ ТИМСКАТА РАБОТА	155

м-р Кристина МИШЕВА ДРУШТВО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТВОРЕНИ ИНВЕСТИЦИСКИ ФОНДОВИ.....	169
м-р Горан НАЦИЌ ПРЕДМЕТОТ НА ПРИМЕНА НА РЕГУЛАТИВАТА БР. 44/01.....	183
м-р Ана НИКОДИНОВСКА ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ НА НАРОДИТЕ И ПРАВОТО НА СЕЦЕСИЈА КАКО ПОСЛЕДНА ИНСТАНЦА ОД ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ	197
д-р Владо ПОПОВСКИ ТАНЗИМАТСКИТЕ РЕФОРМИ И СТАТУСОТ НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ВО ТУРСКАТА ИМПЕРИЈА ВО ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XIX И ВО ПОЧЕТОКОТ НА XX ВЕК	213
Марија РАДЕВСКА ОБЛИГАЦИОНИ ОДНОСИ НАСТАНАТИ СО ПРИЧИНУВАЊЕ ШТЕТА ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	229
м-р Страшко СТОЈАНОВСКИ НАЦИИТЕ И НАЦИОНАЛИЗМОТ НА БАЛКАНОТ.....	249
Анета СТОЈАНОВСКА ПРОЦЕСОТ И МЕТОДИТЕ НА ПРИЗНАВАЊЕ НА ДРЖАВИ.....	265
м-р Борка ТУШЕВСКА АКРЕДИТИВОТ КАКО СРЕДСТВО ЗА ПЛАЌАЊЕ ВО МЕГУНАРОДНИОТ ПРОМЕТ.....	275

ПРЕДГОВОР

Правниот факултет во Кочани, кој е основан на 27 март 2007 година како дел од поширокото семејство во рамките на Универзитетот „Гоце Делчев“, ја одбележа третата година од своето постоење. Почетоците на оваа високообразовна институција се карактеризираа со слаба кадровска и просторна екипираност, но беа поткрепени со силен елан и ентузијазам, и со уште поголема желба да се твори и да се придонесе во унапредувањето на високообразовните процеси во Република Македонија. Сето ова е во чекор со евроинтегративните процеси на постојана примена на европските методи и стандарди во научно-образовниот процес и на безрезервно залагање за обезбедување на квалитетно образование за нашите студенти.

Ние сметаме дека вечната движечка сила на науката и образованието е когнитивниот момент на осознавање на највозвишените *вредности* на човековото битие - знаењето, умењето, вистината и честа - без кои не може да се замисли ниедно современо општество.

Во тие рамки, ова прво издание на Годишниот зборник на Правниот факултет претставува заокружување на првата етапа од целите што си ги поставивме во почетокот и што продолжуваме да ги остваруваме преку: образување на стручно-научни кадри од областа на правото, јавната администрација, европското право и новинарството на прв и втор циклус на студии; спроведување во континуитет на европскиот модел на едукација, на европските стандарди и трендови во вкупниот образовен процес; промовирање на научноистражувачки проекти, со цел да се негува и унапреди научната и развојната мисла и да се овозможи нивна практична примена во секојдневниот живот.

Ad perpetuam rei memoriam, ни претставува особена чест да го споменеме и големецот – еден од основачите и творците на Правниот факултет, без кого Факултетот немаше да биде она што е сега, и кому, впрочем, му го посветуваме овој Зборник - професорот д-р Ванче Стојчев.

Штип, декември 2009 година

Проф. д-р Стеван Алексоски, декан

Проф. д-р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ
(15.2.1951 г., Црвулево – 30.9.2009 г., Скопје)

УЛОГАТА НА ПАРТИСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО ВНАТРЕПАРТИСКИТЕ АКТИВНОСТИ И ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА

Апстракт: Улогата на партиското членство зависи од неговата позиција во политичката партија. Тие се важен дел од изборната кампања бидејќи вршат мобилизација меѓу гласачите, вршат пропагандни активности и се извор на финансиски средства. Во овој труд се отсликува трендот на опаѓање на интересот за членување во политичка партија и за партиски активности и се објаснуваат причините за овие појави.

Abstract: The role of the members in a political party is dedicated from the members position in the party structure. They are important part in an election campaign as mobilization factor among voters, propaganda agent and finance resources. In this article, is elaborated the process of decreasing of the interest for party membership and party activities with explication of the reasons for this process.

Функции на политичката партија

И во европската и во американската политичка мисла, постојат различни дефиниции и определувања за целта на постоењето на политичката партија¹, а во суштина, таа е различна од другите политички

1) „Организирана група на луѓе обединети заради заедничко делување во национален интерес по посебни начела по кои се согласиле” (Edmund Burke)

„Збир на луѓе кои делат иста политичка доктрина” (Benjamin Constant)

„Партиите се творби кои опфаќаат лица со исти мислења, како би овозможиле вистинско влијание врз управувањето со јавните работи” (Hans Kelsen)

„Партијата е група, организирана да делува во политичкиот живот, со цел делумно или целосно да ја освои власта и да ги оствари идеите и интересите на сопствените членови” (Francois Goguel)

„Партијата ја сочинуваат група на поединци, која ширејќи исти политички идеи се труди тие да превладеат, истовремено врзувајќи се за најголем можен број на граѓани и настојувајќи да освои власт или барем да влијае на нејзините одлуки” (Georges Burdeau)

„Партијата не е заедница туку збир на заедници – збир на мали групи расечени насекаде (секции, комитети, локални здруженија) кои ги поврзува координирачка институција” (Maurice Duverger)

„Партијата ја карактеризира: 1. континуитет во организацијата чијшто век на траење не зависи од векот на менталното раководство; 2. трајна организација која редовно

групи (интересните групи и политичките движења) во поглед на целите и методите. Ако може да се даде некоја генерална определба, политичката партија, би ја формулирале на следниов начин: *организирана група на луѓе која е сочинета врз основа на заеднички идеи и интереси и која има за цел самостојно или во коалиција² да ја добие и да ја контролира политичката моќ, односно да има контрола над власта, а преку тоа, да ги оствари своите интереси и интересите на оние кои ја поддржале (членови, здруженија, медиуми, лоби групи, верски заедници, меѓународни центри на моќ и сл.)*.

Политичките партии имаат значајни функции, како во меѓуизборниот период, така и во текот на изборната кампања. Меѓу нив, најзначајни се:

- **Селекција на личности за остварување на политичката власт.** Ова, исто така, ја покрива функцијата која Жорж Лаво ја има означено како „функција на политичката смена”³. На ваков начин политичката партија е во најдиректен контакт со институциите на политичкиот систем и зависно од нејзиниот кадровски квалитет може да се очекува и квалитетот во водењето на државата.
- **Обликување на владината програма** Леон Епстејн ја нарекува уште и „функција за структурирање на мислењето”⁴. Нудејќи одредена своја програма пред граѓаните, која е воедно потенцијална владина програма, партијата овозможува да се структурираат идеите и интересите на граѓаните по одреден ред, кои тие го нудат. На тој начин, се групираат интересите и се урамнотежуваат конфликтите

функционира на локално и национално ниво; 3. свесна волја на раководството да освои и да ја задржи власта на одлучување, сами или во коалиција и на локално ниво, наместо сами да влијаат на вршењето на власта; 4. грижа на организацијата да собира симпатизери за време на избори и други пригоди за добивање на поддршка кај народот” (Joseph Lapalombara i Myron Weiner)

„Партијата значи однос на здружување, припадност заснована на слободно наоѓање. Нејзината цел е осигурување на власта на сопствените управувачи внатре во институционализираната група, со цел остварување на некој идеал или добивање на материјална корист за своите милитанти” (Max weber)

„Политичките партии се групи од помали или поголеми организации кои во име на одредена концепција на заеднички интереси настојуваат сами или во коалиција да ја преземат функцијата на власта“ (Aron Raymond)

2) Формулацијата „самостојно или во коалиција” овозможува со дефиницијата да се опфатат и малцинските партии кои немаат можност сами да ја вршат власта.

3) Franklin Mark N (1985), The Decline of Class Voting in Britain: Changes in the Basis of Electoral Choice 1631-1983, Clarendon. 12 pp

4) Ibid 56

кои постојат во општеството, а кои настануваат заради дисперзирани интереси и идеи.

- **Координација и контрола на владините органи.** Ова Дебаш и Понтие го нарекуваат „функција на форматирање на власта”⁵. Ако првата функција беше врзана за селекција на кандидати кои би ја вршеле власта, ова се разликува по тоа што преку партијата во текот на изборниот процес ја добиваат легитимацијата за вршење на власта. „Преселувањето” на победничката партија во владата значи реализирана доверба меѓу гласачите и партиските претставници. Но, сепак, и едните и другите дејствуваат свесни или несвесни за политичката фикција која го содржи парадоксот - дека оние кои ја контролираат власта владеат со сè и дека оние кои гласале, преку своите избраници, исто така владеат со сè.
- **Општествена интеграција по пат на задоволување и намирување на барањата на различните групи или по пат на поддршка на заедничкиот систем на верување или идеологија.** Алмонд ова го нарекува „глобализирање на посебните барања и категоришки интереси кои ги пренесуваат различни интереси и групи за притисок”⁶. Во дисертацијата, во делот кој ги обработува политичките интереси, подетално е разработена суштината на интересите, но овде само ќе ја потенцираме важноста на партијата во структурирањето на различните интереси, нивното канализирање и претставување.
- **Општествена интеграција на луѓето по пат на мобилизација на нивната поддршка и по пат на политичка социјализација.** Ова значи дека партијата се јавува како еден вид политички едукатор на граѓаните и агенс за политичка социјализација на младите луѓе. Квалитетот на овој агенс влијае врз идниот граѓанин и врз неговата профилација од идеолошка и вредносна смисла.

5) Katz, Richard S. and Peter Mair (eds) (1994). How Parties Organise: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies, Sage. 23 pp

6) Gabriel Almond and G. Bingham Powell Jr. (1987) Comparative Politics Today A World View. Scott, Foresman and Company 83-101 pp.

Партиското членство како потенцијал за поефективна изборна кампања или обична квантификација на политичка моќ (редимензионирање на релациите водство - членство)

Лојалноста и мобилноста на членството на одредена партија и неговата ангажираност како потенцијал за реализирање на изборната кампања е нужно да се разгледува во контекст на организационата структура на партијата, бидејќи членството е основата на секоја партиска организација. Партиската организација, како и сите други организации, има свој интересен живот. Во партиите се одвиваат низа активности, како мобилизирање на членовите, формулирање на целите, решавање на конфликтите, донесување на норми за уредување и начин на работа, избор на функционери и службеници и сл. Тие имаат големо влијание врз природата на политичката партија, затоа што може да се случи идеолошки различни партии да имаат слична организација на членството. Гледајќи ги нештата од оваа позиција, можно е сличности да се согледаат и меѓу партиите и другите организации: синдикатот, државната организација, стопанските корпорации, црквата, армијата - што овозможува дури и неумерена генерализација на сè она што претставува каква било организација. Традиционално, основните единици на политичките партии носат различни имиња - кај либералните и конзервативните партии тоа е одбор, кај демохристијанските екипи или (и) секција, кај социјалистичките и социјалдемократските партии секција, кај комунистичките ќелија и кај фашистичките милиција.

По Втората светска војна изразот базична партиска организација престанува да биде генерички поим и, наместо тоа, одделни партии усвојуваат различни називи за своите базични единици. Токму тој организационен дел на партијата е неразделно врзан за членството, како елемент кој ја оживотворува партијата и ѝ дава обележје на присутност во општеството. Во овој контекст се и базичните единици на партијата, како места каде е најактивно членството. Во однос на релациите со своето членство, М. Диверже дава типологија на групно ориентирани (во политиколошката литература преведена на јужнословенски јазици, се користи терминот кадровска партија, што би можело да имплицира дека партијата е составена од кадар т.е. група на професионалци или вработени во партијата) и масовни партии. Првите, во американската политиколошка мисла се споредуваат со рагби клубовите, односно членовите на партијата се само фанови или симпатизери на играчите и нивни поддржувачи и не се вклучени во партиските активности. Всушност, многу е мала разликата меѓу симпатизерите и членовите. Масовно ориентираните партии,

пак, имаат побројно членство, кое истовремено е активно вклучено на партиски состаноци и во социјалниот живот на партијата. Гледано од аспект на партиските кампањи, масовно ориентираните партии имаат повеќе потенцијал за т.н. агитациони пунктови, односно партијата има повеќе капацитет да се приближи со својата идеологија и програма до гласачите преку активното членство.

Разлики меѓу групно ориентирана партија и партија со масовно членство

Карактеристика	Групно ориентирана партија	Партија со масовно членство
1. активности	претежно изборни	идеолошки, образовни и изборни
2. организациски континуитет	во текот на изборите	континуирани активности
3. лидерство	неколку вработени партиски функционери и непрофесионални лидери	постојано вработени и професионални лидери
4. избор на кандидати	преку предизборни конвенции	од редовите на лидерите на партиската организација
5. раководство на изборната кампања	кандидатите	партиското раководство
6. внатрешпартиски односи	секогаш под влијание на партиските членови во владата	партиските членови во владата секогаш под влијание од партијата

Врз основа на организираноста на членството може да се направи разликата и во однос на предизборна и континуирана кампања што ја спроведуваат партиите. Европските политички партии, од кои најголемиот број се масовни, имаат континуирана мрежа на активни членови кои работат на терен во вршење на пропагандна дејност. Ова е во функција на одржување или зголемување на рејтингот на партијата, за веќе на изборите кои претстојат тие да имаат создадена пропагандна подлога или т.н. апсолвиран прв впечаток, кој во суштина значи дека гласачите веќе имаат добиено генерални информации од страна на партиски член.

Делувањето по принцип на кругови е прифатено од повеќе теоретичари на политичките партии и на симболички начин, преку концентрични кругови, ги означува различните нивоа на приврзаност кон политичката партија и со тоа различните степени на ангажираност во промоција т.е. пропагирање на партиската идеологија. Според францускиот теоретичар на политичките партии Диверже⁷, познати се четири кругови: избирачи, симпатизери, следбеници и раководство. Гаксеовата концепција ги „претопува“ симпатизерите и следбениците во еден круг и ги нарекува (тешко преводлив од француски на македонски јазик) „припадници“, односно оние кои припаѓаат на одредена политичка партија и не се воздржуваат јавно да ја искажат својата партиска припадност и, воедно, да се јават како пропагандни пунктови во текот на изборната кампања, па дури и како партиски активисти во одредени организационо-оперативни активности. Од овие припадници, Ингелхарт ги одвојува оние кои делуваат во партискиот живот и ги нарекува „милитанти“ односно „припадници кои се одлучиле за колективна акција во служба на својата партија“. Оваа категорија на активни членови на терен е најпотребна за т.н. масовни партии. Ако предвид ја имаме основната девиза во политиката - *интересот*, тогаш прашање е што е она што ги тера членовите да се ангажираат интензивно во текот на изборните кампањи, ако од тоа немаат интерес (во САД, на пример, воопшто немаат). Ако изборната кампања и нејзината целонасоченост - освојување на власт е еден вид на одредена општествена акција, тогаш Веберовата логика може да се аплицира и овде, односно дека поривот може да биде утилитарен, аксионационален, традиционален или афективен. За ова Олсон ќе напише: *„Во поголема групација на луѓе, не е логично човек да се ангажира во колективна акција, затоа што повластувањата може да се стекнат благодарјќи на ангажманот на некои други“*. Оваа стратегија на *free reader* или бесплатна влезница, која е крајно утилитарна и во суштина луцидно подмолна, ја побиваат други теории кои ја истакнуваат потребата од ангажман и од социјално-психолошки аспект, како што на пример, според Ингелхарт е влијанието на семејството или привлечноста која ја има лидерот, а во давањето на приоритет на афективниот елемент тука предничат и: Tristan, Breson, Dervil, Lekom и други

Тој пишува за раководството на политичката партија како за центар на концентричните кругови и разликува два типа на водачи: харизматски водач и политички претприемач (менаџер). Првиот ја отелотворува суштината и вредностите на политичката партија и истовремено, го

7) Duverger, Maurice (1954), Political Parties, Methuen and Company. 12pp

поттикнува дејствувањето на симпатизерите и избирачите. Вториот, пак, раководи по принципот на менаџментот во фирмите и негова единствена мотивација за ангажман, како водач на партијата, е стекнувањето на лична корист. Токму центарот, односно партиското раководство е она кое може да привлече или да одбие членство. Односно, доколку користи од изборниот успех е во рацете на првиот концентричен круг, тогаш членството се прашува - зошто не се исполнуваат нивните интереси, како и ветувањата за остварување на општиот интерес. Ова може да се разбере како еден од факторите што влијае за намалување на бројот на членството во партиите. Едно од објаснувањата зашто се намалува бројот на членството во партиите е што лидерите имаат сè помала потреба од нив. Кон крајот на 19 и во почетокот на 20 век, партиите имале за цел да ги мобилизираат новите гласачи, а во денешно време членовите истовремено се и финансиски ресурс. Развојот на масовните медиуми и новите форми на политички маркетинг, овозможи партиите директно да допрат до гласачите, дури и пред денот на гласањето, што не е возможно доколку партијата се потпре само на членовите. Меѓу членството, можат да се издвојат четири видови на активности:

- прво, членовите ги контактираат останатите членови, но и симпатизерите на партијата;
- второ, тие учествуваат во кампањата и во прибирањето на финансиски средства;
- трето, тие ја претставуваат партијата пред локалната јавност, преку отворање на партиски канцеларии и
- четврто, тие даваат финансиски средства за својата партија во вид на членарина.

Истражувањата покажуваат дека партиските членови во Велика Британија сè помалку трошат дел од своето време за партиска активност. Имено, во 1990 година еден од двајца членови на Лабуристичката партија воопшто не трошел време за партиска активност, а во 1999 година двајца од тројца членови воопшто не трошат од своето време (подетално видете во табела 1).

Табела 1
Потрошено време во текот на еден месец за партиски активности⁸

	<i>Лаб</i>	<i>Лаб</i>	<i>Лаб</i>	<i>Кон.</i>	<i>Кон.</i>	<i>Либ/Дем.</i>
	<i>1990</i>	<i>1997</i>	<i>1999</i>	<i>1992</i>	<i>1994</i>	<i>1999</i>
воопшто	47	63	65	75	77	54
до 5 часа	33	25	22	16	15	29
од 5 до 10 часа	9	6	7	5	5	7
од 10 до 20 часа	7	3	3	2	2	4
повеќе од 20 часа	5	3	4	2	2	6

Какво влијание има намалувањето на бројот и степенот на ангажман на членовите врз политичките партии.

Прво, партиите губат солидна база на гласачи, чиј процент можеби не е толку значаен во текот на парламентарните избори (поради поголемата излезеност на гласачите), но за локалните избори и за изборите за Европскиот парламент е многу важен, затоа што процентот на излезеност на гласачите е многу мал. Постоенето на цврсто членство е повеќе од важно за опстојување на партијата кога таа бележи слаб рејтинг. На пример, Либерално-демократската партија во Велика Британија не би опстанала досега, доколку немала така цврсто лојално членство.

Второ, членството ѝ помага на партијата за да докаже дека има политички легитимитет, односно дека има поддршка во заедницата, а членовите се амбасадорите во заедницата.

Трето, членовите се извор на регуларни финансиски средства, што значи, колку повеќе членови, толку поголема можност партијата да ги оправда средствата со кои располага.

Четврто, членството се јавува како регрутна база за потенцијални лидери и функционери.

Петто, во случај кога власта ограничува колку партијата може да потроши за кампања, членството се јавува како значаен фактор кој ја засилува кампањската активност и волонтерски истапува како замена за сè она што партијата не може да го покрие сама.

Од приказот во табела 2 може да се види промената на бројот на партиското членство во европските земји, со што периодот на правење на пресек за секоја земја е различен.

8) P.Seyd and P.Whiteley (2004) Party Politics “British Party Members” Vol. 10 No. 4 pp. 355-366 SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi

Табела 2
Промени во партиското членство 1977-2000 М/Е⁹ индекс и апсолутни бројки¹⁰

период	М/Е	промена на индекс	број на членови	процент
Франција	1978–1999	–3.48	–1,122,128	–64.59
Италија	1980–1998	–5.61	–2,091,887	–51.54
Велика Британија	1980–1998	–2.20	–853,156	–50.39
Норвешка	1980–1997	–8.04	–218,891	–47.49
Чешка Република	1993–1999	–3.10	–225,200	–41.32
Финска	1980–1998	–6.09	–206,646	–34.03
Холандија	1980–2000	–1.78	–136,459	–31.67
Австрија	1980–1999	–10.82	– 446,209	–30.21
Швајцарија	1977–1997	–4.28	–118,800	–28.85
Шведска	1980–1998	–2.87	–142,533	–28.05
Данска	1980–1998	–2.16	–70,385	–25.52
Ирска	1980–1998	–1.86	–27,856	–24.47
Белгија	1980–1999	–2.42	–136,382	–22.10
Германија	1980–1999	–1.59	–174,967	–8.95
Унгарија	1990–1999	+0.04	+ 8,300	+5.02
Португалија	1980–2000	+0.29	+50,381	+17.01
Словачка	1994–2000	+ 0.82	+37,777	+ 29.63
Грција	1980–1998	+ 3.58	+375,000	+166.67
Шпанија	1980–2000	+ 2.22	+808,705	+250.73

Од податоците може да се заклучи дека најголем процент на намалување на бројот на членовите (разликата од иницијалната и крајната година може да се види во табела 3, претставена во прилогот на текстот) е забележан во Франција, а најголем процент на зголемување на бројот на членството е забележан во Шпанија.

9) М/Е ратио или М/Е индекс (пропорција) - М=вкупен број на партиски членови и Е=вкупен број на гласачи.

10) P.Mail and I. van Biezen (2001) "Party Membership in Twenty European Democracies: 1980-2000" Party Politics Vol 7 No1 SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi pp 5-21.

Доколку се анализира односот меѓу бројот на членови на политичка партија и вкупниот број на гласачи, односно процентот на членови од вкупниот број на гласачи, може да се заклучи дека иако во Австрија (заедно со Норвешка) е забележано најголемо опаѓање, гледано од иницијалната до крајната година, сепак, Австрија е земја во која има најголем број на партиски членови, а Полска е земја која има најмал број. Грција бележи најголемо зголемување, доколку се гледа ваквиот однос гласачи - членови.

Гледано од аспект на предметот на анализата, можат да се извлечат следниве сознанија:

- Во најголемиот број европски земји е забележан тренд на намалување на членството.
- Партиите веќе не гледаат толку многу на членството, како на една од можностите за пропагандно делување преку процесот на агитирање и благодарение на промената на политичката култура и најновите комуникациски технологии и техники за односи со јавноста, до израз доаѓаат посовремени модели на комуникација на политичката партија.
- Постепено се рedefинира концептот на силна партија, односно не е силна онаа со најмногу гласачи туку онаа која има моќ да освои што поголем број на гласови. Онаа што ќе успее да се промовира, да ја оствари својата програма (доколку е на власт) и да придобие извесен број на центри на моќ. Со ова, партијата може да биде немасовна (или кадровска, со речникот на Диверже), а да располага со квалитетен кадар и добро да е позиционирана на скалата на партии со добиен или потенцијален број на гласови.
- Партиите веќе ја губат улогата на најсилни политички организации и концептот на плуралната демократија, кој предвид ја има полицентричноста на моќта, ги опфаќа и синдикатите, здруженијата на граѓаните, религиозните заедници, стопанските комори, различните невладини организации и групи за притисок, а тие, пак, се јавуваат како паралелни артикулатори и модели за остварување на интересите.

ПРИЛОГ
Табела 3
Сумарни податоци по држава¹¹

држ./год	гласачи	вкупен број на членови	процент на членови од вкупен број на гласачи (М/Е)
Австрија			
1980	5,186,735	1,477,261	28.48
1990	5,628,099	1,334,554	23.71
1999	5,838,373	1,031,052	17.66
Белгија			
1980	6,878,141	617,186	8.97
1989	7,039,250	644,110	9.15
1999	7,343,464	480,804	6.55
Чешка Република			
1993	7,738,981	545,000	7.04
1999	8,116,836	319,800	3.94
Данска			
1980	3,776,333	275,767	7.30
1989	3,941,499	231,846	5.88
1998	3,993,099	205,382	5.14
Финска			
1980	3,858,533	607,261	15.74
1989	4,018,248	543,419	13.52
1998	4,152,430	400,615	9.65
Франција			
1978	34,394,378	1,737,347	5.05
1988	36,977,321	1,100,398	2.98
1999	39,215,743	615,219	1.57
Германија			
1980	(Западна) 43,231,741	1,955,140	4.52

11) Ibid

1989	(Западна) 48,099,251	1,873,053	3.89
1999	60,762,751	1,780,173	2.93
Грција			
1980	7,059,778	225,000	3.19
1990	8,050,658	510,000	6.33
1998	8,862,014	600,000	6.77
Холандија			
1990	7,824,118	165,300	2.11
1999	8,062,708	173,600	2.15
Ирска			
1980	2,275,450	113,856	5.00
1990	2,471,308	120,228	4.86
1998	2,741,262	86,000	3.14
Италија			
1980	42,181,664	4,073,927	9.66
1989	45,583,499	4,150,071	9.10
1998	48,744,846	1,974,040	4.05
Холандија			
1980	10,040,121	430,928	4.29
1989	11,112,189	354,915	3.19
2000	11,755,132	294,469	2.51
Норвешка			
1980	3,003,093	460,913	15.35
1990	3,190,311	418,953	13.13
1997	3,311,190	242,022	7.31
Полска			
2000	28,409,054	326,500	1.15
Португалија			
1980	6,925,243	296,123	4.28
1991	8,222,654	417,666	5.08
2000	8,673,822	346,504	3.99
Словачка			
1994	3,876,555	127,500	3.29

Улогата на партиското членство во внатрешпартиските активности и во изборната кампања

2000	4,023,191	165,277	4.11
Шпанија			
1980	26,836,500	322,545	1.20
1990	29,603,700	611,998	2.07
2000	33,045,318	1,131,250	3.42
Шведска			
1980	6,040,461	508,121	8.41
1989	6,330,023	506,337	8.00
1998	6,601,766	365,588	5.54
Швајцарија			
1977	3,863,169	411,800	10.66
1991	4,510,784	360,000	7.98
1997	4,593,772	293,000	6.38
Велика Британија			
1980	41,095,490	1,693,156	4.12
1989	43,180,573	1,136,723	2.63
1998	43,818,324	840,000	1.92

Литература

- Franklin Mark N (1985), *The Decline of Class Voting in Britain: Changes in the Basis of Electoral Choice 1631-1983*, Clarendon.
- Katz. Richard S. and Peter Mair (eds) (1994). *How Parties Organise: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, Sage. Publication
- Gabriel Almond and G. Bingham Powell Jr. (1987) *Comparativer Politics Today A World View*. Scott, Foresman and Company
- Duverger, Maurice (1954), *Political Parties*, Methuen and Company.
- P.Seyd and P.Whiteley (2004)*Party Politics* “British Party Members” Vol. 10 No. 4 Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi
- P.Mail and I. van Biezen (2001) “Party Membership in Twenty European Democracies: 1980-2000” *Party Politics* Vol 7 No1 SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi